

Okoljska pismenost

Piše: dr. Lučka Kajfež Bogataj

Slovenci smo dovolj okoljsko ozaveščeni, da poznamo problematiko podnebnih sprememb, težave z onesnaženo vodo in z onesnaženim zrakom. Vemo za ozonsko luknjo in da nam biotska raznovrstnost upada. Neradi se sicer strinjamo, da je za večino težav kriv človek, verjetno pa smo si edini, da bi bilo modro, da svoj vpliv na okolje zmanjšamo. In pomembno je, da se začne obnašati drugače vsak od nas, sicer ne bomo dosegli kritične mase ljudi za resne spremembe.

A ko je treba v akcijo, se stvari začno zapletati, saj pogosto ne vemo, kje začeti, da bo učinek največji. V poplavi nasvetov in eko modnih smernic se ni enostavno znajti. Nekateri nas prepričujejo, da se najbolj pozna, če z avta presedlamo na kolo, drugi zatrjuje, da bomo za planet storili največ, če prenehamo jesti meso. Nekateri vidijo kot najpomembnejšo misijo varčevanje z vodo ali reciklažo odpadkov.

Na voljo je gora dobronamernih nasvetov, ki pa so le redko tudi številčno podprti. Naletimo tudi na pojme, ki nas lahko zmedejo. Metodologije izračuna našega ekološkega odtisa, ogljičnega odtisa ali vodnega odtisa so lahko nepopolne in pogosto veljajo bolj za primerjavo med izdelki ali storitvami, ne pa v absolutnem merilu. Vendar pa je nujno številčno ovrednotiti naš življenjski slog. V nasprotnem primeru nas zaradi energetske nepismenosti zavajajo reklamne poteze in predvsem všečne trditve, kako lahko vsaka malenkost veliko prispeva. A vsota majhnih korakov ne da potrebne velike spremembe na bolje. Zrno na zrno res da pogačo, z večjimi kamni pa bo palača zgrajena veliko prej kot z majhnimi.

Dober način, da prepoznamo pomen vsakodnevnih aktivnosti, je, da pogledamo, koliko štejejo v naši energijski bilanci. In za to je primerna kar enota, ki jo vsi poznamo – kilovatna ura. Koliko kWh porabimo na povprečen dan v letu za to, da se grejemo, jemo, vozimo, umivamo, delamo, komuniciramo, nakupujemo, se zabavamo? Čeprav se življenjski slogi posameznikov in narodov po razkošnosti bivanja razlikujejo, lahko pridemo do povprečnih evropskih ocen. Povprečen Britanec naj bi na dan porabil okrog 125 kilovatnih ur, upoštevajoč samo promet, kurjavo, električno energijo in porabo izdelkov. Slovenec porabi le malo manj, saj če vso primarno porabo energije pri nas razdelimo med vse prebivalce in prebivalce, ugotovimo, da porabi vsak od nas približno 115 kWh na dan.

Če na dan prevozimo 50-kilometrsko razdaljo s povprečnim avtom, to pomeni okrog 40 kWh na dan. Če le enkrat na leto opravimo medcelinski let z letalom, smo pri dodatnih 30 kWh na dan. Dnevna poraba kemične energije v hrani za preživetje posameznika je povprečno le 3 kWh na dan, ampak ker hrano proizvajamo z intenzivnim kmetijstvom na poljih in v

hlevih in jo tudi predelamo, preden pride na krožnik, pristanemo na 15 kWh na dan na osebo. Vegetarijanci porabijo pol manj.

Za manjšega hišnega ljubljenca prištejte še vsaj dve dodatni kilovatni uri. Razkošje tople kopeli predstavlja na posameznika okrog 5 kWh na dan. Velik energijski strošek je ogrevanje prostorov doma in (še) delovnega mesta. Vsak ozaveščen lastnik hiše z osnovnim znanjem fizike si bo znal hitro izračunati, koliko ga to stane. Ocena, ki upošteva tudi klimatizacijo prostorov poleti, je med 30 in 40 kWh na dan na osebo. Torej vsaj dvakrat več kot za hrano in petino več kot za vsakodnevno vožnjo z avtom. Kaj pa razsvetljava doma, v šoli, službi, pa še javna na ulici? Ocena: kake 4 kWh na dan na osebo. Podobno, okrog 5 kWh, velja tudi za rabo elektronike.

Kaj pa naši nakupi, predmeti za gospodinjstvo, delo, šport in zabavo, obleke, računalniki in še kaj? Tu so še ceste, ki jih gradimo, infrastruktura, vodovodi in kanalizacije, črpanje vode, vzdrževanje nakupovalnih centrov ... Pa časopisi in neželene reklame, energijsko potratna embalaža, plastenke, pločevinke ... In še energija za prevoz vsega tega po kopnem, zraku in vodi do naših domov ter na koncu še energija, da lahko večina tega roma na smetišče. Žal moramo k svoji dnevni rabi energije prišteti tudi vse naštetu, čeprav kupimo avto morda le enkrat na pet let in zgradimo hišo samo enkrat v življenju ter ceste gradimo za 40 let.

Skromnejši pri tej postavki porabijo bistveno manj energije kot strastni nakupovalci, ki menjajo avto vsaki dve leti in elektroniko vsako leto. Ocena za povprečnega Britanca znese za vse zgoraj naštetu kar 60 kWh na dan. Zagotovo je slovenski življenjski slog skromnejši, a nekaj ocen je povsem enakih. Recimo nakup novega računalnika vsaki dve leti pomeni 2,5 kWh na dan na osebo, nakup povprečnega novega avtomobila na deset let pa kar dobrih 20 kWh na dan. In če izpraznimo vsak dan dve aluminijasti pločevinki pijače, je tudi to več kot ena kilovatna ura energije.

Nekaj te porabe energije lahko z racionalnejšim obnašanjem, recimo manj nakupovanja stvari, ki jih ne potrebujemo (četudi jih hočemo imeti), zmanjšamo, vseh ne moremo, saj za njimi stoji politika države. Kdo ve, koliko nas energijsko »stane« nacionalna varnost države, puške, bombe in vojne operacije? Brez energije tudi vojska ne deluje.

Odlično bi bilo, če bi v Sloveniji po zgornjih postavkah čim prej naredili natančnejšo analizo, kako trošimo energijo, še zlasti, ker polovico energentov uvozimo.

Upoštevati bi morali še, koliko energije pride v naše domove vgrajene v izdelkih iz tujine. Če resnično hočemo spremembo, potem spremenimo najprej tiste aktivnosti, ki so energijsko najbolj potratne. V tem je bistvo okoljske pismenosti. ■

